

Paavo Järvi muusikaline absoluut

RIINA LUIK

ajakirjanik

Maestro **Paavo Järvile** ja Orchestre de Paris'le oli lõppenud 2014/2015 hooaeg järjekorras juba viies ning seda jäi õnnestunud kontsertide ja täissaalide kõrval tähistama ka orkestri kolimine oma uude koju – Villette'i pargi muusikalinnakusse rajatud Pariisi filharmoonia uhiuude kontserdimajja. Eesti muusikaajakirjanikud ei pidanud paljuku kohale sõita, et vaadata üle nii palju kõneainet pakkunud ultramoodne kontserdimaja ja kuulata, kuidas orkester Järvi käe all kodusaalis kõlab. Võib juba ette öelda: fantastiliselt!

Kakskümmend üheksa aastat tagasi seisid sa esimest korda noore dirigendina suure orkestri ees. Oli aasta 1986, sina napilt kahekümne nelja aastane. Sellest on möödas terve igavik ja samas nagu hetk. Mis on muutunud?

Ühest küljest pole midagi muutunud, teisest küljest on kõik muutunud – oleneb missugusest vaatenurgast vaadata. Muusika tegemise ja selles olemise protsess ei ole näiteks emotsionaalses mõttes absoluutselt muutunud.

Armastad endiselt muusikat ja naudid selle tegemist?

Absoluutselt! See tunne on alles ja see ei saagi ära kaduda, sest see on olnud minuga algusest peale. Aga kui rääkida muutustest, siis puudutab see eelkõige oskusi ja tehnikat – dirigendi ametis on eriline koht kogemusel ja seda ei ole kiirkorras võimalik omandada. See on pidev oma vigadest õppimine. Ja kuigi see protsess toimub kogu aeg, on kolmkümmend aastat siiski kolmkümmend aastat ja nende aastate jooksul olen vähemalt iga nädal ühe korra juhatanud (kiire arvutus annab tulemuseks ca 1540 kontserti).

Kuid muusikamaailm, maailm sinu ümber – see pole ju sama? Missuguseid märke sa seal näed, millised

neist on head, millised panevad muretsema?

Palju on muutunud ja ma arvan, et me oleme ise nende muutuste üks osa ja need muutused peegelduvad ka meis. Näiteks kui vaadata kasvõi aega, mil me perega Nõukogude Eestist lahkusime (Järvide perekond lahkus Eestist 1980. aastal), valitses siin kultuuripoliitika, mis vastandas end pidevalt lääne kultuuritraditsioonidele. Kui vaatame praegust Eestit, siis liigume aina lähemale läänelikule kultuuriruumile. Ühest küljest on see hea, teisalt toob see kaasa ka kõik sealsed probleemid. Põhiliselt on need majanduslikku laadi: kultuuriorganisatsioonid peavad ise rahadega välja tulema, aktiivselt tulu teenima, paljud projektid on üles ehitatud era- või korporatiivspansorlusele, riigi toetav osa on järjest väiksem. Need on asjad, millega on tulnud harjuda ja hakkama saada. Mis puudutab klassikalise muusika osatähtsust, siis kuigi seis on veel küllaltki stabiilne, kahaneb see järjest. Tänapäeva noored kasvavad üles popmuusikaga, mitte klassikalise muusikaga, seda ka Eestis, hoolimata sellest, et meil on tugev laulupeotraditsioon ja meie identiteet on tugevalt seotud muusikaga, eelkõige lauluga. Ei saa kahjuks öelda, et klassikalise muusika kandepind laieneks või et see oleks kõigile jätkuvalt elu loomulik osa. Kui noortega juttu ajada, siis

juhul, kui ei ole tegu just muusikute pe-rest pärit või muusikat õppiva inimesega, on kohe aru saada, et ei olda klassikalise muusikaga kursis ja ei tunta seda.

Millest see tuleb? Sama räägitakse ka ooperi ja balleti puhul.

Põhjus on minu meelest üsna lihtne: popkultuur ja kõik see, mida on võimalik kiiremini ja lihtsamini haarata, on lihtsalt niivõrd võimas: see domineerib nii muusikaelistusena kui ka rahaliselt. Neist võimalustest, mis on pop- või rockmuusikal kontserttegevuseks või tulu, mida saadakse plaadimüügist, võime klassikalises muusikas ainult unistada. Raadiost ja televisioonist kuuleb ainult pop- ja rockmuusikat ja tuleb tunnistada, et see on hästi ja võimsalt tehtud ning ülitäpselt oma ostujõulisele auditoriumile suunatud. Klassikaline muusika ei saa sellest mööda vaadata, sest kuidagimoodi peame ka meie oma saaliid täis saama. Aga isegi see tulu, mis tuleb täissaalist, on kõigi kulude kõrval tühine. Sümfooniakontsert ja sümfooniaorkester on tohtu suur ja kallis masinavärk. Ooper ja ballett on veel kallimad. Teine probleem on kasvukeskkond ja sellest tulenevad väärtused. Mina kasvasin üles klassikalise muusika keskel, kuid praeguste noorte vanemad ja nende õpetajad peavad muusikaklassikaks biitleid või Elvisti ja peab tegema erilisi jõupingutusi, et saada neid kasvõi ühele kontserdile, et neil tekiks huvi, mis toob nad hiljem tagasi. Huvi tekib aga järkjärgult, väga harva juhtub, et keegi tuleb kontserdile ja on kohe “muusikasse armunud”. Need on paraku protsessid, mis kulgevad oma rada ja süüdlast pole siin mõtet otsida.

Kui palju sa usud plaadimaailma kestmesse?

Ausalt öeldes ma ei näe plaatidele tule-

vikku. Plaadiformaat kui niisugune kaob, kuid see ei tähenda, et kaoks plaadistamine ja salvestamine. Kui ei tehta kvaliteetseid salvestisi, pole ka teistes formaatides võimalik kvaliteetset muusikat alla laadida. See tähendab, et muutub formaat, mille vahendusel kõrgkvaliteetset muusikat müüakse. Ja ega mind ei huvita – kuigi ehk peaks –, kui palju üks plaat müüb või ei müü, sest salvestis on see, mis minust kui muusikust järele jääb.

Milline näeb välja sinu argipäev Orchestre de Paris' peadirigendina, kas ja kuidas mõjutavad seda muutunud olud ja prantsuse kultuuriruumi iseärasused?

Pariisi orkestril on siiski natuke kergem, sest seda peab linn ülal. Kaks ülejäänud orkestrit kuuluvad ringhäälingule, kuid põhimõtteliselt peavad kõiki ülal maksu maksjad. Sellist n-ö puhtkapitalistlikku süsteemi nagu Ameerikas, kus orkestril tuleb iga sent ise teenida või otsida sponsorite toetust, siin ei ole. Euroopas on riiklikul tasandil väärtused ja fookus endiselt haridusel ja kultuuril. Meie igapäevane tegevus, sealhulgas palgad, maksatakse kinni linna eelarvest, kuid kõigele sellest väljaspool olevale, turneedele, plaadistamistele, telesinemistele, mis annavad orkestrile näo ja mille järgi orkestrit tegelikult tuntakse, on vaja leida sponsoreid.

Pariisi filharmoonia uus maja on nüüd avatud ja peaaegu valmis, kontserdid pidevalt välja müüdnud. Milline oli selle maja sünniprotsess sulle, kui asja seestpoolt näinule?

Umbes kolmkümmend aastat tagasi tuli ideega rajada Pariisi südalinna eemale muusikalinnak välja Pierre Boulez. Seda hakatigi Villette'i parki ehitama, esimene maamärk oli uus Pariisi konservatoorium. Hiljem lisandusid väike kontserdisaal, uue muusika eksperimentaalstudio ja muusikamuuseum ning selle krooniks pidi saama kontserdimaja. 1980ndate aastate keskel otsustas aga toonane Pariisi linnapea François Mitterand selle asemel rajada linna südamesse Opéra de la Bastille (see ooperimaja ehitati 1984–1989, avati ametlikult 1990) ning kontserdimaja ehitamine jäi aastakümneteks soiku. Ühest küljest olid muusikud toona kurvad, sest käes oli nende kord saa-

Paavo Järvi. Praegu veel Pariisis, peatselt aga juba Jaapanis.
FOTO JULIA BAYER

da endale uus kodu, kuid teisalt oli see 1980ndate aastate arhitektuur nagu ta oli... Sellise saaliga nagu praegu ei saaks seda võrrelda! Kontserdimaja kavandas kuulus prantsuse arhitekt Jean Nouvel, kes on suutnud luua midagi väga erilist, saali akustika on fantastiline! Aga muidugi oli see kõik väga kallis ning sellele lisandusid arutelud, kas meile on veel ühte kontserdisaali tarvis. Sellele küsimusele on alati raske vastata, aga Prantsusmaal eriti veel seetõttu, et kõik sellised otsused on väga poliitilised. Kuid õnneks otsustas nüüdne valitsus, et projekt on kultuuripoliitiliselt nii oluline, et seda ei tohi kõrvale heita. Kui minna ajaloos tagasi, siis on kõik Prantsusmaa valitsejad alates Louis XIVst, kelle ajal 1699. aastal rajati vana ooper ehk Opéra de Paris, tahtnud endast maha jätta mingit maamärki.

Kui suur oli nende kultuuripoliitiliste otsuste foonil sinu kui Pariisi esindusorkestri peadirigendi sõnajõud?

Minu sõnal oli kultuuripoliitiliselt otsest mõju väga vähe, sest need on eelkõige rahadega seotud otsused. Kuid niipalju mu sõnal siiski kaalu oli, et kui ehitus käima läks, kutsuti mind sinna ringkäigule. Nägin juba siis selgelt, kus miski asub, kuid mida ma ei näinud, oli dirigendiruum – seda polnud, või õigemini see oli kolmandal korrusel! Dirigendil on aga vaja olla lava vahetus läheduses. Kui mind seal poleks olnud, oleks dirigentituba jäänudki kolmandale korrusele.

Kui suur loominguline vabadus sul Pariisis on?

Mis puutub minu enda kontserdirepertuaari, siis on mul täiesti vabad käed. Mingit nõukogu seal ei ole. On aga teisi asju, mida nõukogu peab arutama, nagu näiteks külalisdiregentide või solistide kutsumist. Olukorra teeb keeruliseks see, et Pariisi filharmoonia, mille alla meiegi kuulume, kutsub Pariisi ka välis-orkestreid ja neid huvitab, et oleksid head dirigendid, head solistid ja populaarsed kavad ning kontserdid oleksid välja müüdnud. Aga meid huvitab seesama! Need orkestrid on meie konkurendid ja praktiliselt toimub üks suur sõda, kogu aeg! (*Naerab.*) Sa pead oskama lapeerida mitme sõdiva fraktsiooni vahel, kes samal ajal on kõik sulle tähtsad. Ühest küljest on see väga tüütu, teisalt väga õpetlik. Kui juba Pariisis hakkama saad, saad igal pool.

Kuidas prantslased ja orkester sind vastu võtsid?

Pea ütlema, et enne kui Pariisi läksin, teadsin orkestri kohta ühte ja teist, ja mind hoiatati ette, et see on üks raske kollektiiv. Püüdsin end ette valmistada, kuid tegelikult on see võimatu, sest alles kohapeal saad sa aru, mis on mis. Võin ausalt tunnustada, et minul pole selle orkestriga kunagi raske olnud ja mul on tänaseni kõigiga väga hea, inimlik, muusikaliselt sütitav, otsekohene ja tõine vahetõde. Arvasin algul, et mul tuleb ajada palju tühja juttu, vahetada viisakusi jne, kuid võtsin juba algusest peale teise hoiaku ja selle asemel et proovi alustades sellele aega kulutada, ütlesin lihtsalt: "Tere hommikust! Beethoven." Kõik! (*Naerame mõlemad.*) Ja peagi harjus orkester ära, et ega minult pikka juttu ei kuule. Neile hakkas meeldima, et me ei

ajanud tühja loba ja ei kulutanud aega n-ö poeetilistele liialdustele.

Kas pead Pariisi oma kodulinnaks? Kunagi oled öelnud, et õiget kodu sul polegi...

Ühest küljest polegi midagi muutunud, sest mul pole endiselt sellist tunnet, et mul on kusagil n-ö päris kodu. Ainuke aeg, mil mul see tunne oli, oli siis, kui elasime perega Cincinnati ja mu töökoht oli seal. Kui ma kusagil linnas töötan, siis ega mul oma päris elu polegi, sest olen hommikust õhtuni väga hõivatud. Pariisis algab mu töönaädal esmaspäeval, kolmapäeval ja neljapäeval on kontserdid, nädalavahetusel juhatan juba kusagil mujal, esmaspäeval Pariisi tagasi.

Kunagi ütlesid, et sinu isa oli selline jõuluvanatuüpi, keda väga ootasite, kes alati tõi kingitusi ja oli väga hea. Kas nüüd ajalugu kordub: sinu tütre Lea ja Ingrid elavad Cincinnati ja ootavad sind samamoodi või käivad nad Pariisis sinu juures?

Ikka mina käin nende juures, kuigi paar korda on nad ka üksi Pariisi lennanud, aga üldiselt, kuna nad käivad koolis, siis püüan ikka mina nende juures käia. Ja mul on isegi oma ajakava nii sätitud, et seal on süstemaatiliselt "augud", et neile külla minna. Aga näib tõesti, et ajalugu kordub.

Kas tütre on musikaalsed, on neile mõlema vanema muusikaline andekus edasi pärandunud?

Nad on musikaalsed, mõlemad õpivad klaverit ja vanem, Lea, ka laulab.

Kas ka perekondlikud traditsioonid jätkuvad ehk kas ka tänava avatakse Pärnumaal Kirbul perekondlik segasummasuvila? Su isa Neeme ütles kord humoorikalt, et ta on sellest perekondlikust puhkamisest täiesti läbi – kui palju sina suvel puhata saad?

(Naerab.) Ma ei saa seda samuti väga suureks puhkuseks nimetada, kuid see on kahtlemata väga lõbus, kui me seal kõik koos oleme. Kuid kuna samal ajal on ka Pärnu Muusikafestival ja Järvi Akadeemia, siis juba hiljemalt kell kümme hommikul on mul kas proovid, õpetan või olen meistrkursustel. Programm on väga tihe. Ka õhtud venivad enamasti pikaks, sest festivali mõte ei ole ainult

Kontserdimaja välisvaade.
FOTO RIINA LUIK

kontserte anda, vaid tuua inimesed kokku, anda neile võimalus üksteist tundma õppida. Üks mulle väga meeldiv asi sealjuures on see, et meie eesti muusikud loovad väga häid kontakte lääne muusikutega ja ma olen juba praegu näinud, kuidas neid kutsutakse välismaale õppima ja mängima. Isiklikud kontaktid on väga tähtsad ja inimeste kokkuviiimine ongi üks selle festivali mõte.

Mida tänavune festival uut pakub?

Festival on igal aastal natukene kasvanud, kuigi püüame seda mitte liiga suureks paisutada. Alati on meil kaks põhilini: dirigentide meistrkursus ja festivaliorkester. Dirigentide meistrkursustele oli tänava kõikjalt maailmas, alates Jaapanist ja Brasiiliast, lõpetades praktiliselt kõigi Euroopa riikidega, üle saja soovija, kohti aga kaksteist. Õpetust jagame kolmekesi: isa, Leonid Grin ja mina – meil on väga hea tiim. Kõik Järvi Akadeemiasse valitud dirigendid saavad juhatada Eesti Noorteorkestrit. Festivaliorkester on minu jaoks väga eriline. Ma tahaksin, et sellest kujuneks välja projektorkester, mis tuleb kokku rohkem kui kord aastas ja millega oleks võimalik teha ka turneed. Sel aastal on meil väga vedanud, sest orkestris mängivad maailmatasemel pillimehed nii Londoni, Berliini ja teistest Saksa orkestritest, ning muidugi palju noori andekaid Eesti muusikuid. Mulle jaoks on väga tähtis, et

nad saavad olla selles rahvusvahelises õhkkonnas.

Järgmine hooaeg jääb sulle Orchestre de Paris' juures viimaseks, seejärel siirdud Jaapanisse ja sinust saab NHK sümfooniaorkestri peadirigent.

Jaapani NHK on Aasia üks paremaid, kui mitte isegi parim orkester. Olen käinud Jaapanis juhatamas nüüdseks juba kakskümmend aastat ja nende fanatism ja respekt klassikalise muusika vastu on erakordne. Seda enam mujal maailmas ei ole, vähemalt ma ei taju seda. Isegi Saksamaal mitte. Neil on mingi eriline armastus klassikalise muusika vastu, kuigi ma arvan, et neid valdkondi, mille vastu nad samasugust austust tunnevad, on teisigi. Muidugi on minu jaoks esmatähtis orkestri kõrge tehniline tase. Samuti on meeldiv see, et saalid on rahvast täis ja kõik NHK kontserdid kantakse üle televisioonis. NHK kuulub maailma suurima ringhäälingukorporatsiooni hõlma alla ja kui kontsert kantakse üle Jaapanis, siis näeb seda praktiliselt kogu Aasia ja kaabli abil ka Euroopa. Jaapanis on väga palju sellist, mis on ühele muusikule huvitav.

27. ja 28. mail kõlas Pariisi filharmoonia suures saalis maestro Paavo Järvi ja Orchestre de Paris' esituses Bruchi viiulikoncert nr 1 (solist Renaud Capuçon) ja Mahleri sümfoonia nr 5.